

Velesila štampa i katolici

Opaska uredništva; Poznati javni radnik i urednik ugledne mađarske revije »Magyar kultura«, o. Adalbert Bangha D. I. obradio je temeljito i originalno dva vrlo aktualna pitanja: Važnost štampe za katolicizam i Način kako će katolici tu velesilu pravo iskoristiti te oboje ustupio »Životu«. Neka imu je zato i ovdje izrečena najljepša hvala! Ovdje donosimo prvo pitanje, a drugo ćemo dotnijeti u narednom broju.

SIGURNO ne će biti pretjerano ustvrditi, da današnjem apostolatu kraj svega velikoga i lijepoga, čim se odlikuje, često manjka jedno: svjesnije i organiziranije nastojanje zahvatiti mase, osvojiti javnost. Vrlo se živo i požrtvovno radi u pastvi, karitativno, odgojno, znanstveno, na misijskom području. Možda 99% svih naših raspoloživih sila: ličnih, intelektualnih i materijalnih ide za te, istina, najvažnije poslove, dok se jedva jedan odstotak troši na obranu i propagandu štampom. Čini se, da se često i ne misli, kako mi sa svim tim stvarima zahvaćamo prilično malen društveni krug, pa i to su ljudi, koji će i sami doći k tnama, a široka javnost nam se međutim sve to više otuđuje, i propovijedi te kateheze, znanstvena istraživanja i naše drukčije vrlo zaslužne odgojne institucije sve manje utječu na mase. Današnja najuspješnija sredstva propagande, faktori, koji na duše iz tihana djeluju, životu neopazice daju pravac: štampa, literatura, kazalište, kino, radio, slikarstvo, radnički pokret itd. kao da uglavnom pripadaju protivničkim svjetovnim nazorima i pravcima. A što je najgore: mnogi se od nas naprosto predaje toj »neizbježnoj« sudbini! Pokuša se doduše štogod, ali ti su pokušaji često nalik na plašljivo tapkanje, na nešto, što se tek onako usput i na sreću pokuša.

Dalekovidniji su često već opazili, da je to velika nesreća. Unatoč tomu vrlo ih malo potpuno shvaća svu sudbonosnost toga položaja. Ta zaista nije slobodno iz toga, što su propovijedanje i pastva po sebi glavna sredstva za navješćivanje Božje istine, izvoditi zaključak, da su pripravnici radovi, koji omogućuju pastvu, praktički manje važni. Priča Gospodinova o sjemenu, što pada na dobro ili zlo tlo, morala bi mas naučiti, da uspjeh propovijedanja poglavito zavisi od tla, pa da stoga nije dosta samo skrbiti za samu propovijed nego da se valja svojski zauzimati i za to, da se tlo pripravi za riječ Božju. Kako da propovijed i kateheza trajno djeluje, kad sve, što samo okružuje čovjeka vani u životu, paralizira utjecaj propovijedi, kad predstave i pojmovi, običaji i uredbe javnoga života ne daju evanđeoskom sjemenu da nikne u dušama tisuća i tisuća? Mi propovijedamo po crkvama i poučavamo po školama, ali velike propovijedaonice javnoga mnijenja, koje nemaju konca školske godine niti praznika, stotinu puta nadviču naše glasove te neumorno ubacuju u mase nepreglednu

množinu naopakih pojmova, lažnih načela filozofijskih, prirod-njačkih, moralnih i socijalnih. Ako nama ne pode za rukom, da dobijemo sredstva, kojima se djeluje na mase, u svoje ruke te podignemo snažni bedem protiv laži i zablude i grijeha u javnome mnijenju, ako nam ne pode za rukom stvoriti kršćansku atmosferu u mišljenju i osjećanju i izvan crkve i društvenih prostorija, to će naše kršćanstvo i naše propovijedanje sve dublje u katakombe, a sve: univerziteti i parlamenti, društvene i državne ustanove, zakonodavstvo, socijalni smjerovi, cijela moderna kultura nepre-stano zapadati u novo poganstvo i postati njegovom potporom.

Upravo je strašno gledati, kako su baš u novije vrijeme duševni život po kršćanskim zemljama raskršćanjivali bez ozbilj-nijega otpora. Po crkvama se i dalje poučavalo, i dalje se kari-tativno djelovalo, a pri tom gotovo posve pregledalo, kako je svijet usprkos svemu tomu postajao sve poganskijim, i da prema tomu upotrebljena sredstva i primijenjene metode više nisu bile dovoljne, e se očuva vjera u masa. Socijalizmu je bilo moguće isto onako duboko raniti duše i isto onoliko milijuna otuđiti Crkvi, kaošto je to učinila svojedobno reformacija, a da se s naše strane nije niti toliko ustalo na obranu kao tada protiv reformacije, Lajicizacija nastave napose sveučilišta provedena je takoreći bez dolične reakcije s katoličke strane. Literatura i štampa, dakle najvažniji faktori, koji odlučuju javnim mišljenjem i osjećanjem, stadoše uvelike u bojni red protiv kršćanstva, a da s naše strane kraj svih pojedinih pohvalnih nastojanja nije bilo niti jedinstve-noga plana za veću reakciju. Tako je odlučna literatura i odlučna štampa dobila po većini zemalja nekršćanski značaj, novine, ta jedina duševna hrana za nebrojene milijune, dospješe neopazice u ruke protivucrkvenih sila. S tim u vezi postalo je javno mišlje-nje i kod samih katolika vrlo liberalno, protestantsko, da upravo pogansko. Ljudi osjećaju, govore i rade katkada čak i u strogo katoličkim krugovima prema načelima, koja su nam nametnuta i uštrcana od protivnika. Slobodarstvo se više od na[®] dalo baš na duševnu produktivnost i na širenje svojega načina mišljenja. A kako je to velik gubitak, vidi se po općem raskršćanjenju i ras-katoličenju modernoga duševnog života, koje opet dalje rodi ne-katoličkim zakonodavstvom i nekatoličkim vodstvom javnih usta-nova. Kako daleko siže taj utjecaj, pokazuje nam živim primje-rima i najnovija povijest misija po poganskim krajevima, koji pre-sađuju svoju kulturu iz Evrope i Amerike, i kojih su vođe studi-rajajući nekoć po univerzitetima naših glavnih gradova jedva i vi-djeli živo kršćanstvo, koje bi vodilo, pa sad prenose doma novo-pogansku evropsku kulturu: darvinizam, panteizam, libertinizam i komunizam. Tako nam se osvećuju propusti na području domaće propagande mišljenja i time, što otešćavaju obraćanje poganskih zemalja. Sto tražite kod nas sa svojim kršćanstvom, dovikuju našim misijonarima obrazovani pogani, kad ono više nema nika-kova ugleda ni kod vaše kuće? Nije na odmet ni boljševička Rusija

kao poučan primjer za to, kako je žalosno, kad u kojoj zemlji prestane svaki kršćansko-apologetski utjecaj na opće mnijenje osobito kod obrazovanih te kod poluobrazovanih ljudi, kojima su novine sva hrana, i ako se najobjesnije teorije plitkoga nevjerstva te neprestani napadaji na Crkvu odmah snažno ne suzbiju u javnosti. Jer za to, kako se čini, nije u ruskoga pravoslavlja bilo ni sposobnosti ni volje.

Ali i sama pastva i sve crkvene ustanove, ne izuzevši ni nauka vjere ni društava, u neprestanoj su opasnosti, da će ih ojačane protivukršćanske sile i struje smrviti ili barem na sve moguće načine smetati u njihovim pravima i u njihovoj djelatnosti. To bar jasno pokazuju sva novovjeka otvorena i prikrivena crkvena progonstva. Nekoć se Crkva upirala na zaštitu kršćanskih vladara. Tih vladara ili više nema ili ne znače mnogo kraj demokracije masa. Ne pode li nam za rukom dobiti uspješnu naknadu za nestalu vladarsku zaštitu u mišljenju i u ljubavi masa te u svima upravo nametnutom pravnom osjećanju za Crkvu, tad se ubrzo ne će uopće više obazirati na inaša prava, a naše će ustanove i naša poduzeća biti u pogibli, da ih naprosto nestane s lica zemlje. Opomena grofa de Muna za zadnjega velikog crkvenog progona u Francuskoj i danas je i to nažalost po svim zemljama neprestano aktualno: Da se od dvije milijarde crkvenoga imetka upotrijebilo možda samo pet milijuna za snažnu obranu katoličke stvari štampom, imali bi danas francuski katolici lijep broj razvijenih novina i tiskara i još k tomu dvije milijarde franaka, a ovako nemaju ni jednoga ni drugoga. Ta jesmo li mi pravo shvatili taj nauk? Ako jesmo, kako da onda protumačimo činjenicu, da za sve drugo imamo smisla i razumijevanja i novca: za gradnju crkava i za odgojne zavode, za društva i nemoćišta, za znanstveni rad i za karitas, samo za bedeme, koji štite sve te stvari, za propagandu misli kod mase često upravo upadno malo činimo? Ta tu bi sigurno bio evanđeoski savjet posve umjestan: jedno treba činiti, a drugoga ne valja propuštati!

Ali ne traži samo obrana veliku izvancrkvenu propagandu, nego i unutrašnje crkvene potrebe iziskuju, da se izdašnije služimo sredstvima, kojima se utječe na masu i prosvjetljuje ju. Pastva, škola i društvo nisu sami više kadri obraditi i objasniti svih pitanja, koja danas interesiraju katolika, tako da zahvate sve. Danomice iskrsavaju pitanja, s najrazličnijih po sebi svjetskih područja, koja nisu nevažna za vjeru, čudorednost i katolički život. Pitanja nacijskoekonomijska, građanska, literarna, moralna, društvena, kojih se u propovijedi jedva moguće i dotaknuti, koja traže dublji studij nego što je moguće u društvu, traže, da se o njima opetovano i svestrano govori. Istom jakim sredstvima idejne propagande, nadasve štampom, moguće je katolike pojedinih gradova i zemalja pravo duhovno povezati i gojiti pravi i stalni zajednički život među njima. Katolička je štampa često dala poticaja za važne katoličke pokrete ili ih je barem vrlo mnogo po-

mogla, svratila pažnju na razne zadaće, upozorila na nedostatke, zloupotrebe, velevažne potrebe te pokazala puteve, kojim će se odstraniti zla i propusti. Ne će imati krivo, tko rekne, da su čak i crkveni dostojanstvenici često dobili poticaja i snažnu potporu u svojem nastojanju od katoličke štampe i literature. Nije na-prosto moguće prosuditi, za koliko bi katolički život, pa i unu-trašnji, bio siromašniji i slabiji bez onih katoličkih organa, u ko-jih su stupcima ponajbolje glave, među njima i sami biskupi, raz-glabali i tumačili najteža savremena pitanja katolicizma. A kako bi tek cvao katolički život, da je katolička štampa još razvijenija, i u sebi jača i u društvu raširenija negoli danas? Kad ona ne bi samo mnogo više prožela katoličke mase katoličkim obrazovnim dobrom nego bi i podigla duševni niveau svestranim obrađivanjem važnih problema vodstva?

Još se jedno često zaboravlja. Ako mi pravo spredemo mrežu svojih propagandnih sredstava, tada ćemo gotovo više po-stići negativno t. j. zapriječivši zlo negoli pozitivnim i neposred-nim promicanjem dobra. Ima nebrojeno primjera za to, kako drži-mo protivnička glasila i neprijateljske struje na uzdi već samim time, što i nas ima te ipak možemo jednog lijepog dana iznijeti svoje tužbe i svoju kritiku. Takav katolički list možda direktno osvoji tek malen dio pučanstva; ostalima je liberalno glasilo sv. Pismo. Ali to se glasilo upravo sve usudilo na račun vjere i mo-rala, dok nije bilo našćega lista: o pravima i zahtjevima katolika mukom mučalo, dizalo na oltar lažne veličine, a da nije bilo ni-kakova prigovora. No, otkada se pojavio naš mali listić, koji sva-ki put odvažno udari po prstima, kad zatreba ispravljajući za-blude te otkrivajući neznanje liberalnoga lista, odonda su naši protivnici nekako pitomiji. Očito računaju, makar i nesvjesno i ma da ne će toga da priznaju, s tim, da su na oku neumoljivu cenzoru. A, ako s naše strane nema baš ničega, tad mogu naj-drskije vrijeđati katoličku istinu nesmetano i nekažnjeno. Slično je s kazalištem i kazališnom kritikom, s kinom a bome i s radi-jem. Energički protest često pogodi u živo, pa makar se ljudi na oko i vladali tako, kao da im nije stalo do »klerikalnih brbljarija«, ono se ipak poslije malo bolje čuvaju. Kako su dakle važna sred-stva naše propagande čak i po pretežno protestantskim te po po-ganskim kulturnim zemljama!

Da još kratko i to spomenem: nažalost i na misijskom pod-ručju ima premalo smisla i organizacije za idejnu propagandu štampom. Veliki je kineski misijonar Ricci rekao još u svoje vrijeme veliku misao: Kina će se mnogo manje obratiti živom negoli pi-sanom riječju, štampom. A njegov veliki mecena, Valignani želio je napose misijonarenje pisanom riječi. Posve je dakako razumlji-vo, da misijonari sami, sasvim zaokupljeni neposrednim radom oko obraćenja i oko obuke, nemaju više mnogo vremena i ela-stičnosti za tiskare, novine, kina i si. Sa svim tim odmah je na prvi pogled jasno, kako bi bila velika priprava za misije moguća

ovim sredstvima propagande pogotovu, ako se uzme u obzir, da toga posla ne bi radili sami misijonari ni svećenici, pa da prema tome ne bi bilo nikakova nova tereta za misijsko osoblje. A tako bi se moglo neobično mnogo katoličke ideologije unijeti u pučanstvo onih zemalja, u kojima se danas bane protestantske ili pravoslavne doktrine, ili u kojima se šire upravo poganske ideje (Danska, Švedska, Bugarska, Grčka, Meksiko, Indija, Kina, Japan pa čak i Afrika i Oceanija). Neiscrpljiva bogatstva katoličkoga vjerovanja, naše kulturne povijesti, naše religijske umjetnosti itd. leže dandanas za milijune i stotine milijuna pokopana u tišini katakomba. A ipak bi ta bogatstva odanle iskopana, pravo prikazana, odjevena umjetnički dotjeranim oblikom te predočivana milijunima na neprestano nov način, sigurno zadivila i pogane i novopogane te tako pomogla pripremiti rad oko obraćenja.

Zar nas sve navedeno ne potiče na traženje velikoga i sustavnoga plana, kojim će se riješiti teško pitanje katoličke štampe? Kako da već jednom to pitanje riješimo uistinu temeljito, prodorno, u velikom stilu? Kako da opet učinimo katoličku misao odlučnim faktorom u javnom, društvenom životu? Kako da Kristovo kraljevstvo uspješnije branimo protiv jurišanja sve to jačeg bezboštva, kako da mu pribavimo pobjedu, proširenje, značenje što veće?

Na to pitanje valja da katolici danas traže i nadu odgovor; na to ću pitanje i ja pokušati odgovoriti posebnim člankom.

A. Bangha D. I.